

Voorwoord	9
HOOFDSTUK 1	
Menswetenschap, sociologie en religie	13
1.0. Inleiding: godsdienst en godsdienstwetenschappen	13
1.1. De kennistheoretische pretenties van de sociologie	14
1.1.1. Het materieel object: menselijk handelen	14
1.1.2. Het formeel object: sociaaldialectische processen	17
1.1.3. Een empirische wetenschap	26
1.2. Van protosociologie naar sociologie	26
1.3. Religie vanuit een sociologisch perspectief	32
1.4. Besluit	35
HOOFDSTUK 2	
Klassieke sociologen en de religie	37
2.1. De godsdienstkritiek van de Verlichting	37
2.2. De conservatieve reactie	42
2.3. De oorsprong van de religie	45
2.4. Alexis de Tocqueville (1805-1859)	53
2.5. Emile Durkheim (1855-1917)	55
2.6. Max Weber (1864-1920)	60
2.7. Besluit	66
HOOFDSTUK 3	
Religie: definitie	69
3.1. Inleiding: een metasociologisch debat	69
3.2. Een sociologische definitie	71
3.2.1. Functionele definities	71
3.2.2. Substantiële definities	73
3.2.3. Religie als 'ideologie' en als 'levensbeschouwing'	75
HOOFDSTUK 4	
Religies: een vergelijking	103
4.1. Inleiding	103
4.2. Religieus mensbeeld en theodicee	103
4.3. Immanente en transcendente godsbeelden	107
4.3. Religies en wereldbeelden	110
4.3.1. De kosmische dimensie: binnenwerelds of buitenwerelds	110
4.3.2. De chronologische dimensie: mystiek of eschatologisch	114
4.3.3. Vier types van religie	117
4.3.4. Buiten- en binnenwereldse stromingen in het christendom	120
HOOFDSTUK 5	
Religie: evolutie en secularisatie	127
5.1. Secularisatietheorieën	127
5.1.1 Protosociologische benaderingen	127
5.1.2. Dechristianisering en de verzwakking van de religie	130
5.1.3. Het functieverlies van de religie	132
5.2. Een kwalitatieve visie op secularisatie	148
5.2.1. Culturele evidentie	150
5.2.2. Politieke macht	153
5.2.3. Sociaal prestige	155
5.2.4. Sociale ruil	157
5.2.5. Voorlopige besluiten	161
5.3. De secularisatie verklaard?	165
HOOFDSTUK 6	
Religieuze ervaring, religiositeit en spiritualiteit	169
6.1. Inleiding: dimensies van religieuze participatie	169
6.1.1. Multidimensionaliteit van de participatie	169

6.1.2. Multidimensionaliteit en beschrijving	171
6.1.3. Multidimensionaliteit en verklaring	172
6.2. Benaderingen van spirituele participatie	175
6.3. Beschrijving van de religieuze ervaring	177
6.4. Oorzaken van religieuze ervaring	183
6.4.1. Endogene objectieve oorzaken	183
6.4.2. Exogene objectieve oorzaken	192
6.4.3. Subjectieve oorzaken: endogene en exogene	194
6.5. Gevolgen van religiositeit en spiritualiteit	198
6.6. Besluit	203

HOOFDSTUK 7

Rituele participatie	207
7.1. Rituele participatie als sociale participatie	207
7.2. Rituele participatie: interpretaties	210
7.2.1. Het theologisch perspectief	210
7.2.2. Het sociologisch perspectief	212
7.3. Verklaringen	214
7.3.1. De evolutie op lange en op korte termijn	214
7.3.2. Socialisatiehypotesen	218
7.3.2. Functionele hypotesen	230
7.4. Besluit	239

HOOFDSTUK 8

Culturele Participatie	243
8.1. De religieuze cultuur en haar draagvlak	243
8.1.1. De religieuze cultuur in sociologisch perspectief	243
8.1.2. De religieuze cultuur en haar dubbel draagvlak	248
8.1.3. Religieuze orthodoxie: recente evolutie	251
8.1.4. Religieuze profilering: recente evolutie	255
8.2. Een verklaring voor de evolutie?	258
8.2.1. Moderniseringstheorieën	258
8.2.2. Socialisatietheorieën	267
8.3. Persistentie van de religieuze cultuur	278
8.3.1. Consistentie en reikwijdte van de religieuze cultuur	279
8.3.2. Affiniteit met andere dimensies van religieuze participatie	281
8.4. Zingeving buiten de christelijke traditie	282
8.4.1. Desintegratie van de zingeving	283
8.4.2. Vervaging van de zingeving	285
8.4.3. Naar een posttraditionele spiritualiteit?	286
8.5. Besluit: Het einde van de secularisatie?	288

HOOFDSTUK 9

Religie en organisatie	291
9.1. Religieuze groepsvorming	291
9.2. Religieuze organisatie: kerk en sekte	293
9.3. Religieuze organisatievorming	299
9.3.1. Religieuze organisatievormen: theologische overwegingen	300
9.3.2. Religieuze organisaties: pragmatische overwegingen	306
9.3-3. Religieuze organisaties in onze tijd	308
9.4. Confessionele verenigingen en verzuiling	310
9.5. Georganiseerde religies onderling	317
9.5.1. Monotheïsme en gewelddadigheid	317
9.5.2. De tijd van de interreligieuze dialoog	323
9.6. Religieuze elites en hun problemen	329
9.6.1. Terugloop van de rekrutering	329
9.6.2. De pastorale rol	331

HOOFDSTUK 10

Religie, samenleving en politiek	333
---	------------

10.1. Religieuze traditie en westerse samenleving	333
10.2. De religie als politieke actor	340
10.3. Religie en politieke besluitvorming	342
10.3.1. Religie en discursieve politiek	342
10.3.2. Religie en het politiek systeem	344
10.4. De religie en haar grondwettelijk statuut	348
10.4.1. Politieke overheid en christendom	348
10.4.2. De scheiding tussen Kerk en Staat	351
10.5. Religie en politiek regime	360
10.5.1. Religie en burgerrechten	360
10.5.2. Religie en democratie	366
10.5.3. Religie en democratische participatie	368
10.5.4. De religie in de politieke arena	370
10.6. Religie en politieke opinie	372
10.6.1. Een deterministische en een strategische hypothese	372
10.6.2. Groepsbelangen of doctrine?	374
10.6.3. Belangengroepen of partijvorming?	376
10.7. Religieuze cultuur en politieke ideologie	378
10.7.1. Ideologische probleemstellingen	378
10.7.2. Ideologische doelstellingen	380
10.8. Religie en politiek beleid	383
BIBLIOGRAFIE	389
TREFWOORDEN	409